

37. Джога Р. Т., Синельник Л. М., Дунаєва М. В. Облік у бюджетних установах: Підручник / За ред. Р. Т. Джоги. — К.: КНЕУ, 2006. — 480 с.

38. Про затвердження Класифікації інституційних секторів економіки України: Наказ Державного комітету статистики України від 18.04.05 № 96 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0096202-05>].

Стаття надійшла до редакції 16 квітня 2013 р.

УДК 368.03:657.631.6

Баранов А. Л., к.е.н., доц.,
докторант кафедри страхування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ВАРТІСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ

У статті розглянуто необхідність і сутність управління страховим портфелем, детально охарактеризовано запропоновані автором етапи такого управління та обґрунтовано необхідність застосування вартісного підходу в управлінні страховим портфелем.

В статье рассмотрена необходимость и сущность управления страховым портфелем, подробно охарактеризованы предложенные автором этапы такого управления и обоснована необходимость применения стоимостного подхода в управление страховым портфелем.

The article considers the need for and essence of the insurance portfolio management, describes in detail by the author proposed stages of this administration and the necessity of applying the value approach in the management of insurance portfolio.

Ключові слова. Андеррайтинг, вартісний підхід, збалансований страховий портфель, страховий портфель, тарифікація, управління перестраховувальними операціями, управління страховим портфелем.

Ключевые слова. Андеррайтинг, стоимостной подход, сбалансированный страховой портфель, страховой портфель, тарификация, управление перестраховочными операциями, управление страховым портфелем.

Key words. Underwriting, value approach, balanced insurance portfolio, portfolio insurance, billing, management of reinsurance operations, management of insurance portfolio.

Постановка проблеми. На сучасному етапі питанням управління страховим портфелем приділяється недостатньо уваги, не зважаючи на те, що багато науковців і практиків страхової справи визнають необхідність такого управління. Управління страховим портфелем зводиться в кращому випадку до формування певної наперед заданої його величини та структури. Пояснити, чому саме такий за величиною або структурою портфель було сформовано страховою компанією, не може майже ніхто. Топ-менеджери компаній оперують лише такими поняттями, як плановий і фактичний страховий портфель. Плановий портфель — це заплановані на наступний рік надходження страхових премій за відповідною кількістю договорів, які планується укласти, з розбивкою за видами страхування, а в кращому випадку — за страховими продуктами. Фактичний страховий портфель — це той обсяг премій, що компанія отримала за фактичною кількістю укладених договорів страхування. Як правило, ці величини ніколи не співпадають, при чому фактичний розмір портфелю майже завжди менший за плановий. Головною причиною такого неспівпадання топ-менеджери вважають невиконання поставлених планів щодо продажів з боку власних підрозділів, агентів, брокерів і партнерів, тому основні зусилля спрямовуються на подальший розвиток власної мережі підрозділів, на збільшення кількості страхових агентів, на

пошук нових партнерів та укладання з ними договорів про співробітництво. Такі тенденції на страховому ринку України призвели до того, що багато страховиків розвивають продажі страхових продуктів заради самих продажів. Основною їхньою метою стає постійне зростання обсягів страхових премій за рахунок постійного зростання витрат. Як наслідок, багато провідних вітчизняних страхових компаній, які за обсягами отриманих страхових премій входять до ТОП-20, мають величезні збитки, що сягають сотень мільйонів гривень.

Причинами такої практики ведення страхового бізнесу є: недосконалість стратегій розвитку страхових компаній, відсутність практики управління страховим портфелем, некомпетентність топ-менеджерів, непрозорість страхового ринку тощо.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Багато вітчизняних і зарубіжних дослідників у тій чи тій мірі досліджували питання, пов'язані з формуванням страхового портфеля, управління ним, впливом збалансованого страхового портфеля на забезпечення фінансової надійності страховиків тощо. Серед них можна виділити О. О. Гаманкову, Н. Д. Еріашвілі, Н. М. Нікуліну, Л. О. Орланюк-Малицьку, Н. М. Ткаченко, Ю. М. Троніна, Н. М. Яшину. Проте ніхто з цих учених не звертав уваги на застосування вартісного підходу в управлінні страховим портфелем. З іншої сторони багато науковців досліджували окремі аспекти використання цього підходу в Україні, враховуючи специфіку вітчизняних реалій, зокрема: І. Б. Івасів, О. Г. Мендрул, О. О. Терещенко, проте не розглядали можливість застосування вартісного підходу в страховій справі.

Постановка завдання. Метою статті є поглиблення уяви щодо сутності та етапів управління страховим портфелем, а також обґрунтування необхідності застосування вартісного підходу в управлінні страховим портфелем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основних причин неефективної практики ведення страхового бізнесу є відсутність науково обґрунтованих методичних засад управління страховим портфелем у вітчизняних страховиків. З одного боку, топ-менеджери страхових компаній не надають відповідного значення системному та комплексному впровадженню управління страховим портфелем у загальну систему управління компанією, а з іншого — відсутній тісний взаємозв'язок страхової практики та науки для розроблення інноваційних підходів до формування й оцінки страхового портфеля.

Подальший якісний розвиток страхового ринку можливий лише за впровадження страховими компаніями інноваційних підходів до управління їхнім бізнесом, зокрема управління страховим портфелем.

Науковці і практики завжди визнавали необхідність впливати на формування страхового портфеля. Багато дослідників, серед яких О. О. Гаманкова, Л. О. Орланюк-Малицька, Ю. М. Тронін, Н. М. Яшина, вважають формування збалансованого страхового портфеля одним з чинників забезпечення фінансової надійності страхової компанії.

Вся поточна й перспективна діяльність страхової компанії спирається на страховий портфель, структура якого, в кінцевому підсумку, визначає подальшу долю існування страхової компанії як суб'єкта господарювання [4, с. 192]. Фактично страховий портфель і в кількісному, і в якісному виразі відображає обсяг діяльності страхової компанії. Адже від величини та якості страхового портфеля залежать головні вхідні та вихідні грошові потоки страховика (суми надходжень страхових премій, обсяги й коливання страхових виплат); склад і величина страхових резервів; інвестиційні можливості; обсяги витрат на ведення справи; фінансові результати і, врешті-решт — ринкова вартість самої страхової компанії [4, с. 192—193].

На думку Н. М. Яшиної, збалансований портфель — це, насамперед, «ефективний страховий портфель із високою фінансовою стійкістю» [10, с. 86]. Стійкість страхового портфеля за Л. О. Орланюк-Малицькою [6, с. 58—59] визначається такими групами характеристик:

- рівновагою страхового портфеля, що характеризується відношенням заново укладених договорів і договорів, дія яких закінчується. Важливо досягти такого

стану портфеля, при якому приплив нових договорів, як мінімум, компенсує вибуття тих, дія яких закінчилася. При цьому компенсуватися повинна не лише кількість договорів та сума внесків за ними, але і страхова сума, строк страхування та величина ризику страховика;

- стабільністю страхового портфеля, що характеризується частиною договорів, які будуть оплачені до кінця строку страхування, тобто будуть забезпечені реальним страховим захистом. Цей показник необхідно враховувати у зв'язку з тим, що на стабільність страхового портфеля може впливати відмова страхувальника від договору до закінчення строку страхування;

- структурними характеристиками страхового портфеля, які визначаються як відношення між вказаними далі показниками: кількість договорів, які формували страховий портфель, до кількості заново укладених договорів; кількість договорів із максимальними та мінімальними страховими сумами; формами проведення страхування; кількістю договорів індивідуального та колективного страхування тощо;

- величиною страхового портфеля, яка відображає як кількість страхувальників (застрахованих об'єктів), так і сукупну страхову суму. Ця кількісна характеристика страхового портфеля має, менше з тим, і якісний відтінок, величина страхового портфеля має співвідноситися із розумною достатністю цього портфеля. Це пов'язано з тим, що страхування засновано дії закону великих чисел, тому зрозуміло, що чим більше застрахованих однорідних об'єктів у страховому портфелі, тим більш точними даними щодо ймовірності настання тієї чи іншої події, володіє страхова компанія;

- однорідністю страхового портфеля, яку можна оцінювати за розміром страхової суми та величиною ризику. Необхідність цієї оцінки обумовлена законом вибірки, відповідно з яким відслідковується частка договорів з максимальною та мінімальною страховими сумами [9, с. 109].

На думку Н.М. Ткаченко, зазначені характеристики потрібно продовжити ще кількома [9, с. 111—114]:

- перестраховальною стійкістю страхового портфеля, яка відображає рівень захисту страхового портфеля від кумуляції та настання катастрофічних збитків і забезпечує збалансування страхового портфеля як у якісному, так і в кількісному відношеннях за допомогою: з одного боку — ефективного прийняття ризиків (їх частини) у перестраховування, а з іншого — оптимальної їх передачі;

- гнучкістю реагування на ринкову ситуацію, що полягає в швидкій та адекватній реакції на зміни ситуації на ринку з метою максимізації продуктивної діяльності страховика у сегментах ринку з найвигіднішою кон'юнктурою або у суттєвому обмеженні чи відмові від діяльності у проблемних сегментах ринку;

- безпечністю страхового портфеля, що полягає у належній організації системи попередження виникнення збитків у страховика шляхом забезпечення його діяльності, пов'язаної з запобіганням майбутнім можливим втратам, за рахунок упровадження ефективної правової та фінансової превенції.

На нашу думку, всі перелічені характеристики страхового портфеля є важливими при його формуванні та оцінці і, звичайно, кожна страхова компанія повинна прагнути до їх забезпечення. Проте більшість з них є суто теоретичними, що не дає можливості їх у повній мірі використати при реальному формуванні чи оцінці страхового портфеля.

Цікавим є твердження про те, що топ-менеджмент для забезпечення фінансової надійності страхових компаній повинен прагнути до формування збалансованого страхового портфеля. На нашу думку, *збалансований страховий портфель* — це певна наукова абстракція, адже сформувати повністю збалансований портфель не реально. По-перше, не можливо сформувати рівноважний страховий портфель, оскільки не можна знайти рівноцінну заміну договору страхування, строк дії якого закінчується, новоукладеним договором за страховою сумою, страховою премією, строком страхування, величиною ризику одночасно. Навіть якщо уявити ситуацію, що клієнт бажає пролонгувати строк дії договору страхування, то все одно об'єкт на момент укладення першого договору і об'єкт на момент укладення другого до-

говору будуть різнитися за характеристиками (знос майна протягом року, зміна чинників, що впливають на ймовірність настання страхового випадку). По-друге, не можливо сформувати однорідний страховий портфель, оскільки всі потенційні об'єкти страхування є неповторними та унікальними. Якщо кожна страхова компанія буде намагатися відбирати лише подібні за більшістю характеристик об'єкти для страхування, а інші — не приймати на страхування, то на страховому ринку виникне хаос. Важко уявити ситуацію, коли всі 443 вітчизняні страховики почнуть відбирати страхові ризики. По-перше, вони не зможуть цього зробити, а, по-друге, це може поставити під загрозу весь страховий ринок.

Отже, ми вважаємо, що потрібно ставити за мету не формування збалансованого страхового портфеля, а — управління ним з метою досягнення поставлених керівництвом цілей. Такими цілями можуть бути формування диверсифікованого, прибуткового або ризикового (збиткового) страхового портфеля. Їх можна однозначно сформулювати, дати їм кількісну характеристику, здійснити контроль за їх виконанням, а також визначити час, протягом якого їх потрібно досягти.

Під управлінням страховим портфелем розуміється застосування до сукупності різних видів страхування певних методів, які дозволяють зберегти початковий власний капітал, досягнути максимального рівня доходу, забезпечити фінансову стійкість та мінімізувати ризики [5, с. 276].

Процес управління страховим портфелем включає кілька етапів:

1) розроблення моделі страхового портфеля, яка забезпечує реалізацію поставлених керівництвом компанії цілей щодо формування страхового портфеля (наприклад, формування диверсифікованого страхового портфеля, який би забезпечив рівень прибутковості загалом не нижче 20 % на кінець планового періоду). Модель страхового портфеля повинна передбачати його загальну величину та деталізовану структуру, що виражається в укладених договорах і сумі отриманих страхових премій;

2) тарифікація. Це встановлення тарифів страхової премії за різними видами страхування, яке здійснюється згідно визначених технічних прийомів, на основі тієї чи іншої класифікації. Можна виділити 2 підетапи тарифікації: побудова тарифікаційної системи та власне розрахунок тарифних ставок.

Цей етап передбачає побудову нової або перегляд діючої тарифікаційної системи та розрахунок власне тарифних ставок у розрізі страхових продуктів. Тарифікаційна система має бути обов'язково узгоджена з плановою моделлю страхового портфеля, оскільки планова кількість договорів страхування лежить в основі рентабельних страхових тарифів і є ключовим показником у моделі страхового портфеля. Наприклад, для того щоб певний страховий продукт був рентабельний за діючої системи тарифів потрібно укласти 100 договорів страхування. Отже, в моделі страхового портфеля повинно бути заплановано укладання не менше 100 договорів за таким продуктом;

3) андерайтинг. Це бізнес-процес (складова частина) страхування, що складається з:

- прийняття на страхування або відхилення ризиків за заявленим об'єктом страхування на основі оцінки ризиків, притаманних даному об'єкту, з метою формування або коригування умов страхового покриття, умов договору страхування і визначення страхового тарифу, що забезпечують задані значення збитковості за видом страхування і страховим портфелем у цілому;
- розробки заходів із захисту всього або частини страхового портфеля;
- розробки і контролю виконання страхувальником рекомендацій зі зниження прийнятих на страхування ризиків [1, с. 51—56].

Андерайтерська політика також має бути тісно взаємопов'язана з тарифною та політикою управління страховим портфелем. Фактично попередні етапи були підготовчими, вони повинні закласти фундамент успішної роботи компанії на наступний період. Андерайтери в своїй роботі повинні керуватися доведеними до них планами щодо кількості договорів, які потрібно укласти, та базовими тарифними ставками, розрахованими на попередньому етапі. Саме андерайтери вирішують чи приймати ті чи ті ризики на стра-

хування, чи відхиляти їх. Ці рішення повинні бути обґрунтованими та підпорядковуватися загальній політиці компанії у сфері управління страховим портфелем;

4) управління перестраховувальними операціями. Наступний етап управління страховим портфелем. Він дозволяє усунути недоліки та проблемні питання, що могли виникнути після прийняття ризиків на страхування. У страховий портфель, не зважаючи на зусилля андерайтерів, попадають ризики, які є різними за величиною, характером, імовірністю настання страхового випадку та ступенем концентрації на відповідній території.

За допомогою перестраховування страховики мають можливість диверсифікувати власний портфель ризиків, взяти на страхування ризики, відшкодування за якими перевищують їхні фінансові можливості, та своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за прийнятими зобов'язаннями [8, с. 83].

Звичайно, пропозиції щодо перестраховування повинні вносити андерайтери, які постійно аналізують величину та структуру субпортфелів за різними видами страхування та страховими продуктами. Крім цього, слід пам'ятати про можливий синергетичний ефект поєднання різних ризиків в одному субпортфелі, що може призвести або до збільшення його доходності (зменшення збитковості), або до зменшення його доходності (збільшення збитковості), або, можливо, не призведе до змін.

Управлінням перестраховувальними операціями повинні займатися відповідні кваліфіковані фахівці, які розробляють ефективний перестраховувальний захист залежно від величини та специфіки ризиків. У їхньому розпорядженні є різні методи та форми здійснення перестраховувальних операцій;

5) контроль за виконанням поставлених цілей і досягненням запланованої моделі страхового портфеля. Цей етап є одним з найважчих, оскільки потребує знання специфіки попередніх етапів і можливості контролю їх здійснення на кожному рівні, виявлення відхилень і внесення відповідних коригувань.

Як бачимо, процес управління страховим портфелем включає у себе 5 великих етапів, які фактично охоплюють левову частку операційної діяльності страховиків. Політика в сфері управління страховим портфелем повинна узгоджуватися, а в деяких випадках і включати в себе маркетингову політику, тарифну, андерайтерську, політику в сфері урегулювання страхових претензій тощо. Саме такого комплексного бачення та виділення окремо політики в сфері управління страховим портфелем на сучасному етапі немає.

Управління страховим портфелем не можливо розглядати окремо від загальної системи управління, враховуючи її важливість та необхідність, про що зазначалося вище. Вона повинна бути невід'ємною складовою загальної системи управління компанією, а, отже, враховувати всі сучасні тенденції, що мають місце на страховому зокрема та фінансовому загалом ринках. Однією з таких загальноуправлінських новітніх тенденцій є концепція управління компаніями, яка отримала назву Value-based management (VBM). Ця концепція з'явилася як один шляхів розв'язання проблеми ретроспективного характеру переважної більшості фінансових показників, які лежать в основі прийняття управлінських рішень.

Виникнення концепції VBM на початку 90-х років XX століття було зумовлене розвитком світових ринків капіталу, вдосконаленням форм і методів залучення фінансових ресурсів, а також посиленням конкурентної боротьби на всіх сегментах споживчих ринків, що потребувало підвищення уваги до ефективності використання фінансових ресурсів [2].

Не зважаючи на те, що на Заході ця концепція виникла на початку 90-х років XX століття, в Україну вона прийшла набагато пізніше — на початку 2000-х років. Авторами, які почали досліджувати питання вартісного підходу в економіці і фінансах, були О. Г. Мендрул, В. М. Суторміна, О. О. Терещенко та ін. Вони заклали фундамент для подальших досліджень у цій сфері. Теорія, методологія і практика вартісного підходу почали розвиватися, враховуючи сучасні українські реалії, які внесли певні корективи до цього підходу [3, с. 287]. Вартісний підхід почав застосовуватися у різних сферах економіки України, зокрема у банківській, проте до цього часу не на-

був розвитку в страховій сфері. На нашу думку, одним з основних інноваційних підходів до удосконалення управління страховими компаніями загалом і впровадження управління страховим портфелем зокрема, а разом до подальшого розвитку страхового ринку України, є застосування вартісного підходу в страховому бізнесі.

Ми вже відзначали, що від величини, структури, диверсифікованості та якості страхового портфеля залежить вартість самого страховика. Фактично можна стверджувати, що страховий портфель — це головний актив будь-якої страхової компанії, її ядро, її квінтесенція вартості як страхової компанії. Адже для інвесторів страховик цікавий у першу чергу як компанія, що має певний страховий портфель (певну сукупність договорів страхування, певну сукупність об'єктів страхування і, найголовніше, певну сукупність страхувальників, що приносять надходження у вигляді страхових премій), а в другу — як власник певних оборотних або необоротних активів. Відповідно, чим більший страховий портфель має компанія, тим більшою буде її вартість. Отже, можна сформулювати одне з основних завдань вартісного підходу у страховому бізнесі — це постійне нарощення величини страхового портфеля. Розглядаючи специфіку управління страховим портфелем, ми стверджували, що величина портфеля не може бути самоціллю в довгостроковому періоді. Якщо топ-менеджмент страхової компанії буде прагнути до збільшення тільки величини страхового портфеля, що може шкодити його якісним характеристикам, то в короткостроковому періоді — це призведе до зростання вартості страховика, а в довгостроковому — може призвести до невиконання взятих на себе страхових зобов'язань і, навіть, до його банкрутства. Отже, основним завданням топ-менеджменту страховика на довгострокову перспективу має бути постійне нарощення кількісних показників страхового портфеля з одночасним покращенням його якісних характеристик.

Наступним аргументом на користь впровадження VBM є наявність значної невідповідності між вартістю активів підприємства, що відображається в балансі, і ринковою вартістю, тобто вартістю яку готові заплатити за підприємство потенційні власники [2].

На думку В. П. Савчука, більш конструктивним є наступний підхід: «Для того щоб збільшити вартість бізнесу необхідно здійснювати різноманітні покращення (інновації), перевіряючи їх результативність, тобто оцінюючи позитивний вклад інновацій в загальну величину вартості бізнесу» [7, с. 74]. З цим підходом важко не погодитися, він дає можливість у деякій мірі зняти проблемні питання щодо застосування VBM.

Висновки з проведеного дослідження. Управління страховим портфелем повинно бути невід'ємною складовою загальної системи управління страховою компанією. Керівництво має зосереджувати свою увагу на розробленні окремої складової загальної політики — політики управління страховим портфелем. Якщо в основі управління портфелем буде постійне нарощення вартості страхового портфеля, то це дасть змогу менеджменту покращити і основний показник діяльності компанії, і збільшити інші фінансові та не фінансові показники, і досягти балансування інтересів всіх зацікавлених осіб. На макрорівні нарощення страхових портфелів страховиками призведе до збільшення залученого капіталу, який буде в їхньому розпорядженні, та до зростання їхніх інвестиційних можливостей.

Література

1. *Архипов А. П., Дьяков Е. И.* О страховом андеррайтинге / А. П. Архипов, Е. И. Дьяков // *Финансы*. — 2005. — № 8. — С. 51—56.
2. *Багацька К. В.* Теоретичні основи і практичні аспекти вартісно-орієнтованого підходу в управлінні фінансами / К. В. Багацька [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/258/1/12010.pdf>.
3. *Баранов А. Л.* Необхідність застосування вартісного підходу в страховому бізнесі / А. Л. Баранов // *Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки. Матеріали наук.-практ. конференції. Тези доп. (23—24 квітня)*. Відп. ред. А. І. Крисоватий. — Тернопіль, 2013. — С. 287—288.

4. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій: Навч. посіб. / О. О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2007. — 328 с.
 5. Никулина Н. Н. Страховой менеджмент: учеб. Пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Финансы и кредит», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», «Коммерция», «Антикризисное управление» / Н. Н. Никулина, Н. Д. Эриашвили. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. — 703 с.
 6. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховой организации / Л. А. Орланюк-Малицкая. — М., 1994. — 151 с.
 7. Савчук В. Стратегия+Финансы: уроки принятия бизнес-решений для руководителей. — К.: CompanionGroup, 2009. — С. 74.
 8. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія / Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. та ін. — Суми: Університетська книга, 2011. — 388 с.
 9. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика [Текст]: монографія / Н. В. Ткаченко; Нац. Банк України, Ун-т банк. справи. — Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2009. — 570 с.
 10. Яшина Н. М. Страховой портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации / Н. М. Яшина // Финансы и кредит. — 2007. — № 20/260. — С. 84—86.
- Стаття надійшла до редакції 16 квітня 2013 р.

УДК 332.146.2

Буряченко А. Є.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

УРБАНІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО, ДЕМОГРАФІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано фінансові, демографічні та соціальні чинники урбанізаційних процесів. Характеризуються відмітні риси урбанізації. Розглядавано як позитивні, так і негативні аспекти урбанізованого суспільства. Дано рекомендації щодо необхідності врахування урбанізаційних явищ державними та регіональними органами влади.

В статье анализируются финансовые, демографические и социальные факторы урбанизационных процессов. Характеризуются отличительные черты урбанизации. Рассматриваются как позитивные, так и негативные аспекты урбанизированного общества. Даются рекомендации о необходимости учета урбанизационных явлений государственными и региональными органами власти.

The article analyses financial, demographical and social factors of urbanization. The main urbanization features are considered, positive and negative aspects of urbanized society are highlighted. The recommendations regarding the practicability of taking into account the urbanization processes by state and local authorities are given.

Ключові слова: урбанізація, урбанізованість, урбанізаційні процеси, субурбанізація, рурбанізація, чинники сучасної урбанізації.

Ключевые слова: урбанизация, урбанизированность, урбанизационные процессы, субурбанизация, рурбанизация, факторы современной урбанизации.

Key words: urbanization, urbanization processes, suburbanization, rurbanization, the factors of modern urbanization.

Чим більшу роль міста й урбанізація відіграють у житті суспільства, тим пильнішою стає увага до них фахівців з різних сфер суспільного життя, зокрема фінансової. Безумовно, міста тією чи тією мірою вивчалися здавна під час опису різних країн і регіонів, але вже в XIX й особливо у XX ст. у зв'язку з бурхливим економічним зростанням дослідження міст і самого процесу урбанізації стало окремим напрямком у науко-